

об'єднання економічної ефективності й ресурсно-екологічної збалансованості. Україна повинна виявити здатність переходу до екологічно орієнтованої моделі ринкової економіки.

Концептуальні засади екологічної політики України сформульовані в документі "Основні напрямки державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки", затвердженому Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України від 16 січня 2008 р. стосовно питань екологічної політики значну увагу приділено положенням екологічної відповідальності, формування єдиної системи контролю за дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього середовища, вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління, створення нормативно-правової бази для ефективного просування механізмів Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.

У цьому сенсі доцільним є:

- розроблення на основі наявних програм національної екологічної доктрини – стрижневого/основоположного документу, який би базувався на системному підході до визначення пріоритетів державної екологічної політики, фундаментальних наукових знаннях, результатах сучасних досліджень в оцінках стану навколишнього середовища, врахування

глобальних та регіональних особливостей взаємодії людини та природи, формулював би стратегічні цілі, завдання й принципи впровадження державної політики України в природоохоронній галузі на довгостроковий період;

- започаткування національної програми вивчення зміни клімату з метою прогнозування та попередження можливих наслідків природних феноменів, захисту цілісності екосистем;
- проведення необхідних заходів із поповнення інформаційної бази щодо накопичення, аналізу, впровадження екологічно орієнтованих вітчизняних і зарубіжних технологій у сфері природокористування.

Література

1. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики: організаційно-правові засади : монографія / О.Я. Лазор. – Л. : Ліга-Прес, 2003. – 542 с.
2. Лазор О.Я. Органи державного управління в галузі екології та природних ресурсів / О.Я. Лазор // Вісник УАДУ. – 2001. – № 4. – С. 195–202.
3. Федоровська О.Б. Діяльність громадських інспекторів з охорони довкілля: проблеми правового регулювання / О.Б. Федоровська // Держава і право : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2006. – Вип. 31. С. 367–373.

УДК 352.9

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ТРАНСКОРДОННІЙ ЗОНІ РОЗТОЧЧЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЖОВКІВСЬКОМУ РАЙОНІ

Кіянка І.Б.

кандидат політичних наук, доцент

Ткачук О.В.

Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України

Annotation

Positive experience of tourist industry is reflected in the context of active collaboration of Ukrainian society with Polish society in the sphere of green tourism in the context of the realization state policy on the regional level. The row of projects which will assist development of green tourism in Ukraine is analysed, in particular on the example of Zhovkivskogo of district.

Анотація

Висвітлено позитивний досвід туристичної галузі в контексті активної співпраці української і польської громад у сфері зеленого туризму щодо реалізації державної по-

літики на регіональному рівні. Проаналізовано ряд проектів, які сприятимуть розвитку зеленого туризму в Україні, зокрема на прикладі Жовківського району.

Ключові слова

Організаційний розвиток, транскордонне співробітництво, зелений туризм, громада, громадянське суспільство.

І. Вступ

Реалізація державної політики щодо організаційного розвитку туризму в транскордонній зоні Розточчя та вивчення перспектив зеленого туризму в Жовківському районі Львівської області є актуальною. Основою

організаційного розвитку туризму на теренах Жовківщини стала Концепція розвитку туризму транскордонної зони Розточчя (надалі в тексті Концепція), розроблена в рамках спільного проекту TMPF/058 Розвиток партнерства і перспектив “Королівського Тракту” за програмою прикордонної співпраці TACIS. Партнери проекту: міський уряд Швєбіш-Халь (Земля Баден, Вюттемберг, Німеччина), Жовківська районна державна адміністрація (Львівська область, Україна), виконавчий комітет Жовківської районної ради (Львівська область, Україна), міський уряд Замостя (Любельське воєводство, Польща), Жовківський центр міського розвитку “Світло культури” (Львівська область, Україна). Проект реалізований у червні-вересні 2000 р. [10]. Відповідна Концепція є основою для планування спільних заходів і перспективних програм розвитку територій на Українському і Польському Розточчі.

Виконавцями проекту охоплено зону транскордонної українсько-польської височини Розточчя з прилеглими до неї територіями, які обмежені автомобільними трасами Львів – Жовква – Рава-Руська – Томашів-Любельський – Замость – Краснік на північному сході та Львів – Яворів – Любачів – Білгорай – Янув-Любельський – Краснік на південному заході. Найбільш лісиста височина Розточчя простягається від м. Львів (Україна) до м. Краснік (Польща) смугою в 200 км завдовжки при ширині від 15 до 25 км. В адміністративному плані аналізований регіон входить до складу двох адміністративних районів (регіонів) Львівської області – Жовківського та Яворівського, чотирьох повітів Люблінського воєводства – Томашів-Любельського, Замостського, Білгорайського і Янув-Любельського, та одного повіту Підкарпатського воєводства – Любачівського.

II. Постановка завдання

Мета статті – з’ясувати основні причини впливу державної політики на багатий потенціал зони Розточчя в контексті регіонального розвитку, адже в регіоні існують дуже сприятливі географічні й історичні передумови для розвитку багатьох видів внутрішнього і міжнародного туризму.

Об’єктом дослідження є потужні рекреаційні й туристичні ресурси зони Розточчя, освоєння яких є актуальним у системі публічного врядування [9].

Предметом дослідження є реалізація різноманітних заходів природоохоронного та екологічного характеру, а також заходів щодо розвитку транскордонного туризму як з боку державної політики, так і місцевої громади.

III. Результати

Починаючи з вересня 1996 р. в Замості і Жовкві була проведена міжнародна конфе-

ренція з розвитку транскордонного туризму з питань комплексного дослідження передумов розвитку туризму на прикордонні, зокрема на Розточчі. До уваги було взято ряд нормативних документів, які сприяли розвитку туризму на цій території.

З української сторони були опрацьовані такі питання:

- обґрунтування перспективної схеми природоохоронної зони Розточчя з провідною екологічною функцією (спільні публікації Львівського національного університету і Варшавського інституту охорони природи);
- дослідження туристичних ресурсів Жовківського району (матеріали досліджень, здійснених Жовківським центром міського розвитку “Світло культури” міста Жовква);
- створення проекту організації Яворівського національного парку (матеріали проекту Львівського національного університету);
- розроблення методичних матеріалів та організація агроосель у рамках проекту “Сільські громадяни Розточчя”, підтриманого Фондом розвитку Карпатського євро регіону.

Розточчя є дуже цікавим у багатьох планах природним регіоном на прикордонні України та Польщі. У фізіологічному аспекті цей регіон виступає як своєрідний піднятий “міст” над рівнинами Полісся і Прикарпаття. Він являє собою виражене височинне підняття, що простягається з північного заходу на південний схід. В основі переважно скельні породи (крейда, пісок, вапняки) і пухкі відклади (піски, суглинки). Абсолютні висоти – в межах 300–500 метрів. Максимальна висота 400–414 метрів (Чортова Скеля біля м. Львів). Виразні уступи прокладені до прилеглих рівнин Прикарпаття та Побужжя, а також Люблінської височини і коливаються в межах 100 метрів.

Особлива специфіка Розточчя, що зафіксована у його назві, – це специфічне вододільне положення, де беруть початок і протікають у різних напрямках ріки.

На українській частині Розточчя проходить головний європейський вододіл між Чорним і Балтійським морями. Західна частина Розточчя знаходиться в басейні ріки Вісли. Найбільшими ріками на Розточчі виступають: Веpr – притока Вісли, Верещиця – притока Дністра, Солокія – притока Бугу.

Регіон відомий значними запасами підземних вод, високодебітних джерел та мінеральних (сірчаних) вод (Немирів, Шкло). Тут знаходяться комплекси рибних ставів (Руда-Рожанецька, Івано-Франкове). В природно-географічному аспекті транскордонна височина Розточчя ділиться на ряд районів: Горайське (Західне) Розточчя, Томашівське

Держава та регіони

(Середнє) Розточчя, Равське і Львівське (Південне) Розточчя [8].

Державний кордон трасується через Равське Розточчя. Найбільш розвинуті природоохоронні території (національні і ландшафтні парки, заповідники) розташовані у Томашівському і Львівському Розточчі.

Серед екологічних проблем слід виділити такі:

- порушені ґрунти та підземні води сірчанних кар'єрів м. Новояворівськ;
- функціонування міжнародного Львівського полігону у центральній частині Львівського Розточчя спричиняє дискомфортні умови для фауни, деградує природне середовище;
- функціонування міжнародних автомобільних трас із значним потоком транспорту, що негативно впливає на екологічну ситуацію прилеглих територій, зокрема в зонах міжнародних переходів;
- Грибовицьке сміттєзвалище побутових відходів, зокрема м. Львів – становить екологічну небезпеку для навколишніх поселень і забруднює підземні питні води.

Розточчя і прилеглі до нього території вирізняє велика кількість пам'яток історії та культури, архітектурних ансамблів. У першу чергу, це стосується великих архітектурних ансамблів європейського класу в Замості, Жовкві та Львові. Цікаві окремі пам'ятки зосереджені у невеликих містах досліджуваного регіону: Білгораю, Раві-Руській, Дублянах, Яворові, Томашеві-Любельському, Краківі, Красноброді.

Особливу увагу привертають старі дерев'яні церкви, костьоли, монастирі, палацові ансамблі, паркові зони, елементи традиційної сільської забудови і господарювання, давні німецькі колонії, єврейські цвинтарі та меморіальні цвинтарі обох світових воєн.

У силу історичних обставин багато пам'яток історії та культури кожного з народів-сусідів знаходиться поза межами їх теперішніх територій, що створює умови для транскордонного сентиментального туризму. Тут збереглася традиційна і навіть архаїчна сільська культура. Свою привабливість мають давні відпочинкові місцевості із цікавою рекреаційною архітектурою у Звиженці, Івано-Франковому, Наролі, Красноброді, Брюховичах. Розточчя як переважно сільський регіон багате на народні ремесла: різьблення по дереву, гончарний промисел, лозоплетіння, українське вишивання. Традиційним для регіону є проведення народних фестивалів з багатою культурною програмою свят села "Сільський господар", українсько-польських фестивалів у містах Жовква і Яворів. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації в сільській місцевості [2]. Сільський

туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності має набути національного значення. По-перше, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів – усього, що складає місцевий колорит і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочивальників. По-друге, через сільський відпочинок мешканці урбанізованих територій з масовою культурою мають можливість пізнати справжні українські традиції. По-третє, етнокультура села репрезентує Україну світові й водночас приваблює іноземних туристів, тому як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах слід розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери, що діятимуть як сприятливі чинники для індивідуального відпочинку в етнографічних районах України, зокрема транскордонної зони Розточчя. Сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як: облаштування туристичних маршрутів; облаштування й експлуатація стоянок для туристів; робота гідом чи екскурсоводом; транспортне обслуговування туристів; егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство); прокат туристичного спорядження; послуги приймання туристів; кулінарні послуги; підготовка культурних програм; народні промисли; виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування; продаж туристам ягід та грибів.

Окрім того, як зазначалося вище, при створенні цікавої відпочинкової пропозиції власник агрооселі має дбати про якість двох ключових аспектів агротуристичного продукту: матеріально-технічної якості (наприклад, розміри та умеблювання кімнат, оснащення їх побутовою технікою, облаштування гігієнічного вузла); емоційно-абстрактної якості (рівень сервісного обслуговування відпочивальників) [1]. Державна політика поки що мало приділяє уваги вивченню цього питання, проте власники агроосель мають усвідомлювати відповідальність, яку беруть на себе, організовуючи відпочинок у своїх оселях. Адже недоброякісне обслуговування може назавжди відбити у клієнта бажання відпочивати в селі. Гість, який приїжджає відпочити у сільську оселю, хоче бачити красиву природу, і

тому краєвиди села повинні мати привабливий вигляд. Сільська громада має дотримуватися санітарно-гігієнічних умов проживання, дбати про відсутність сміттєзвалищ, естетичний вигляд будинків, вулиць, садів, громадських закладів, дбати про зелені насадження, використовувати вільні території, враховуючи інтереси відпочивальників. Однією з головних складових відпочинкової пропозиції є умови проживання. Умови проживання мають гарантувати можливість зручного нічлігу, дотримання особистої гігієни, наявність повноцінного харчування, тому господарям слід дотримуватися рекомендацій з категоризації сільського житла Української спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Присвоєння категорії житлу, що надається в користування відпочивальникам, дає право господареві оселі повідомляти про відповідну якість житлових умов у рекламних засобах Спілки, що сприятиме збільшенню відпочинкового попиту та доходів господаря. Більшість господарів надають таку послугу, як харчування, яке базується на продуктах, вироблених у власному господарстві. Втім, для туристів необов'язково готувати окремо, оскільки це є однією з характерних рис сільського відпочинку [3].

Як правило, більшість відпочивальників скаржаться на брак інформації щодо відпочинку. Отже, надзвичайно важливими є показники якості проживання, а саме: інформаційні позначки на дорогах і біля оселі, а також у самій оселі. Необхідно, щоб усі селяни регіону усвідомлювали, що організація прийому гостей сприятиме зміцненню їхніх індивідуальних (фермерських) господарств. При цьому зацікавлені селяни будуть більше перейматися проблемами збереження сільських ландшафтів та чистоти довкілля. Сільський туризм також може допомагати лісівництву, урізноманітнюючи джерела його доходів. Хоча сільський відпочинок в Україні, зокрема в Карпатському регіоні, має давню історію, його майбутнє ще остаточно не визначене. На сьогодні невідомо, чи стане цей вид відпочинку повноправним учасником національного туристичного ринку, чи можливе збільшення кількості відпочивальників у сільських оселях до 15–20% від загальної чисельності туристів, як, наприклад, у Франції. Існують як песимістичний, так і оптимістичний сценарії його подальшого розвитку в Україні [4].

Цілком можливо, що за відсутності дієвої державної політики в цій галузі сільський відпочинок так і залишиться у напівлегальному статусі, без чіткої організаційної структури, без поставленої на належному рівні інформаційно-маркетингової діяльності, просто як своєрідний додаток до інших напрямів туризму. Натомість, за оптимістичними нау-

ковими прогнозами, сільський туризм, для прикладу, лише в Карпатському регіоні має сформувати потужний сегмент ринку і "контролювати" від 35 до 45% усіх туристичних потоків у цей регіон. Станом на 2007–2009 рр. кількість туристів, які відвідують Українські Карпати, становить близько 1,5 млн осіб щорічно. З них понад 150 тис. – гості з інших країн. Отже, вже тільки ці цифри більше налаштовують на оптимістичні прогнози. Сприйняття сільського відпочинку пересічним міським мешканцем України зараз коливається в широкому діапазоні: від цілковитого неприйняття цієї форми відпочинку до величезного захоплення його екологічністю та економічністю. Це свідчить лише про необізнаність загалу українців із такою формою відпочинку. Певний скептицизм до сільського відпочинку з боку городян першого покоління зумовлений тим, що вони ще тісно пов'язані із сільською місцевістю – часті поїздки в село, відвідини родичів, догляд за житлом батьків, участь у сільськогосподарських роботах, і не сприймають це як відпочинок. Люди вважають, що це частина їхньої індивідуальної відпочинково-господарської діяльності на селі, якій не треба надавати спеціального статусу. Поряд із цим, в українських містах є категорії людей, які активно сприйняли ідеї народження (чи відродження) сільського відпочинку. На сьогодні в Україні основні сегменти потенційних споживачів послуг сільського зеленого туризму утворюють: мешканці промислових центрів (через екологічність цієї форми відпочинку); справжні городяни (третє-четверте покоління – через екзотичність); шанувальники українських народних традицій (через принади сільського способу життя та чистоту довкілля); люди з малим і середнім достатком (через вартість відпочинку в селі) [5].

Яскравим прикладом зеленого туризму на Жовківщині є агрооселя в селі Глинсько (неподалік м. Жовкви), де прагнуть не тільки надати туристам якісні послуги, а й влаштувати святкування українських традиційних свят, наприклад, Андріївські вечорниці, Івана Купала та інші. Відбувається реконструкція приміщення сільської ради, на базі якого буде створений туристично-інформаційний центр. Важливим моментом є те, що зелений туризм на теренах Жовківського району має інший характер і пріоритети, ніж зелений туризм у Карпатському регіоні. По-перше, можливість міжнародної співпраці, адже Жовківський район, як ми вже згадували раніше, розташований близько до кордону з Республікою Польща, тому цілком природним є проведення літніх шкіл, семінарів в агрооселях у формі своєрідного обміну досвідом. По-друге, зелений туризм Жовківщини має багату архітектурну спадщину,

що є важливим як для іноземних, так і вітчизняних туристів, яких цікавить історичне минуле цього регіону, його архітектурні ансамблі, культурна програма. Водночас, проведені останніми роками за допомогою масмедіа рекламні акції більше уваги звертали на привабливі сторони села, ніж на роботу з певними категоріями городян й технологічно-економічні аспекти цього відпочинку. Отже, потрібно урізноманітнити форми пошуку прихильників цього виду відпочинку, якомога швидше створити механізм, що дасть змогу забезпечити реальних відпочивальників для сіл цього регіону. Міжнародний імідж сільського відпочинку також неоднозначний. З одного боку, Україна традиційно сприймається як аграрна країна, одна з європейських житниць із збереженим сільським укладом життя, багату культурною спадщиною, із незнищеною природою та гостинними господарями. З іншого боку, не приваблюють іноземних туристів відносно низький стандарт житла і його недостатня технічна забезпеченість, а також необлаштованість сіл і досить обмежений вибір дозвілля й можливостей активного відпочинку [6].

Однак, тенденції останніх років свідчать, що західні країни бачать перспективи українського сільського відпочинку й туризму на міжнародному туристичному ринку. Свідченням цього може бути організаційна й технічна допомога міжнародних фондів, наприклад, Фонду розвитку Карпатського євро регіону, програми TACIS, завдяки яким реалізовані проекти підтримки сільського відпочинку й туризму в Карпатському регіоні. Зокрема, доволі результативним є проект TACIS "Підтримка місцевого розвитку і туризму Карпатського регіону". Європейський Союз відкрив спеціальну кредитну лінію в розмірі 100 тис. євро на розвиток невеликих приватних готелів й агропансіонатів, організованих за "домашнім" взірцем. Водночас ще не до кінця визначений міжнародний попит. Приїзду іноземців з інших країн перешкоджає відсутність знання господарями іноземних мов; це добре ілюструє наше дослідження, в якому ми побачили, що 20% господарів не знали жодної іноземної мови, при цьому абсолютно незрозумілий рівень знань інших господарів, які вказали, що володіють іноземними мовами. Інші дослідження свідчать, що серед потенційних клієнтів для відпочинку в українському селі є шанувальники "сентиментального" туризму, особливо українська діаспора США і Канади, аматори етнографічного та екологічного туризму. З огляду на ці реалії, необхідно проводити навчання власників агроосель прийомам обслуговування та іноземним мовам. Це найсуттєвіша проблема, яка стоїть нині на перешкоді виходу сільського зеленого туризму України на міжнародний ринок,

тому досі маємо таку сумну статистику: в Польських, Словацьких і Румунських Карпатах щорічно відпочиває на один-два порядки більше західноєвропейських зелених туристів, ніж в Українських Карпатах [11].

У цьому аспекті важливим є також налагодження тіснішої взаємовигідної співпраці з турфірмами, які можуть сприяти активізації руху іноземних туристів у села з метою короткотривалого відпочинку, ознайомлення з традиціями, участі у фестивалях і сільськогосподарських роботах. Але якщо власники агроосель, сільських громад не зроблять зустрічних кроків щодо облаштування житла, забезпечення його санітарно-гігієнічного стандарту, благоустрою села, впорядкування привабливих місць, то відпочинок на сільських територіях регіону не зрушиться з місця. Для іноземних туристів при ознайомленні з пропозицією відпочити в українському селі важливо, наскільки легальною в Україні є така форма надання відпочинкових послуг, хто відповідає за якість прийому, через кого можна організувати поїздку, який господарський механізм цього виду відпочинково-туристичної діяльності. Це важливо як для рекреантів, так і для тих, хто їх приймає на селі. Від цього залежить, який стан сільського відпочинку матимемо в майбутньому: легальний – як повноправного суб'єкта туристичного ринку – чи "тіньовий". На сьогодні особливо важливим є питання просування в Україні самої ідеї сільського туризму в цілому. Метою розроблення цієї широкомасштабної програми має стати підвищення поінформованості населення й створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку. Насамперед, мають бути задіяні такі види маркетингових комунікацій, як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, що викликають довіру та позитивну реакцію [7].

Слід також активізувати діяльність місцевої влади щодо підтримки цілей сільського зеленого туризму. Адже кожен місцевий чиновник має зрозуміти, що сільський зелений туризм – це додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району, створення нових робочих місць. Саме місцеві влади можуть клопотати про забезпечення податкових пільг при одержанні державних дотацій (з місцевих бюджетів) особам, які беруть участь у наданні агротуристичних послуг. Напрацьовані на сьогодні стратегії розвитку сільського зеленого туризму, спрямовані на вирішення соціально-економічних, екологічних й етнокультурних проблем сільських місцевостей, вимагають чіткого планування на рівні районів та окремих сільських громад. Важливою складовою планування є ефективно втілення у життя "пілотних" проектів сільського відпочинку, які здійснюють обласні Спілки сприяння розвитку сільсько-

го зеленого туризму. Неабиякою проблемою залишається невизначеність правового статусу власників малих рекреаційних комплексів, розташованих у сільській місцевості. Так, у науковій літературі описані випадки, коли до 80% туристичного бізнесу в малих містах і селах привласнюється, управляється або контролюється міськими виробниками, які можуть агресивно поводитися щодо традиційної культури, трудової практики й архітектурних стилів.

До спільних продуктів зеленого туризму, які вимагають детального розроблення й впровадження на території Розточчя, слід віднести:

- створення пакету послуг по туристичній трасі “Міста-заповідники: Замость – Жовква – Львів”, що має включати відвідування цінних історико-архітектурних і музейних об’єктів цих міст, забезпечення туристів середньо- й високостандартною нічліжною базою, а також участь у місцевих імпрезах. Важливим є вихід із цим продуктом на міжнародний європейський та світовий туристичний ринок;
- розроблення та реалізація туристичного продукту екоосвітнього плану “Заповідні території Розточчя” з відвідуванням заповідників, національних і ландшафтних парків на Українському й Польському Розточчі. Це ознайомлення з унікальними природними місцями Розточчя та тематичними експозиціями, проведення екоосвітніх заходів (уроки на природі, тематичне навчання тощо);
- підготовка сентиментальних турів для німецьких туристів “Сільські колонії XIX–XX століть”, єврейських туристів – “Сакральні і меморіальні об’єкти XVI–XX століть”.

Створення спільних проектів, програм матиме на меті найбільш влучно реалізувати туристичний попит відповідно до вимог сьогодення.

IV. Висновки

Слід зазначити, що функціонування туристичної системи нами розглядається у взаємопов’язаній єдності із цілісним механізмом функціонування національної економіки, зокрема ефективної публічної політики. Це дає підстави стверджувати, що туризм прогресуватиме синхронно з економічною та соціальною стабілізацією суспільства й навпаки. Водночас враховано, що туристична система інтегрована в системи вищого порядку, такі як соціальне, політичне, екологічне й технологічне середовища. Це свідчить про повну взаємопов’язаність туристичної системи з багатьма процесами суспільного життя. Так, вплив зовнішнього середовища проявляється у ряді факторів, а саме: економічних, екологічних, соціальних, політичних та демографічних. У статті розкриті

особливості галузі туризму, які зумовлені специфікою продукції (послуг), що виробляється, споживання туристичних послуг локалізоване до місць їх виробництва, іншими словами, туристичні послуги не можуть бути транспортовані в район споживання. До того ж, у сфері туризму неможливе створення стратегічного запасу туристичних послуг або виготовлення їх для складування. Зазначені особливості надають певної своєрідності ринку туристичних послуг, який характеризується попитом та пропозицією і розглядається нами як сфера виробництва та реалізації туристичного продукту. Проведено аналіз впливу різноманітних факторів на формування попиту на туристичні послуги. Серед таких факторів визначальними виступають: грошові доходи населення, ціни на туристичні послуги, демографічна ситуація, співвідношення робочого й неробочого часу, освітній рівень населення, сезонність, науково-технічний прогрес, урбанізація, екологічна ситуація, політична стабільність, рівень злочинності. В результаті проведеного аналізу виявлено певні закономірності взаємозв’язку між грошовими доходами населення та попитом на туристичні послуги, встановлено тенденції та параметри впливу інших факторів на формування туристичного ринку. Оскільки функціонування ринку туристичних послуг ґрунтується на балансі попиту й пропозиції, в роботі розглядаються також фактори, які визначають можливість задоволення туристичного попиту. Серед таких факторів головними виступають: наявність туристичних ресурсів, належний рівень загальної інфраструктури, організація управління туристичним процесом, законодавча підтримка туризму з боку держави, тому організаційний розвиток транскордонного співробітництва в галузі зеленого туризму може давати значний відсоток доходів до місцевого бюджету, якщо буде налагоджена комплексна співпраця з боку держави та органів місцевого самоврядування – громади села, селища. У зв’язку із цим на сьогодні є актуальними три основні проекти, які фінансуються з боку Євросоюзу в рамках виконання програми підготовки України до участі в Євро-2012, а саме: “Промоція природних ресурсів зони Розточчя”, “Партнерська співпраця із Томашівським повітом на користь розвитку і промоції Жовківського району як туристичної атракції Євросоюзу”, “Стежками добросусідства”.

Література

1. Геоморфологічні та ландшафтні аспекти формування Ростоцького національного парку / Я.С. Кравчук, Ю.В. Зінько, В.П. Брусак, Р.М. Гнатюк // Вісник ЛНУ. Серія географічна. Л., 1994. – Вип. 19.
2. Концепція розвитку туризму транскордонної зони Розточчя / Жовківський

- центр міського розвитку "Світло культури". – Жовква, 2000. – 34 с.
3. Кубай М.В. Жовква – перлина Розточчя / М.В. Кубай. – Жовква, 2002. – 6 с.
 4. Кубай М.В. Коротка історична довідка про м. Жовква / М.В. Кубай. – Жовква, 2002. – 2 с.
 5. Програма розвитку туризму у Жовківському районі на 2003–2007 роки / Жовківська районна державна адміністрація. – Жовква, 2003. – 24 с.
 6. Програма фінансування розвитку туризму та заходи по її реалізації у Жовківському районі на 2003 рік / Жовківська районна державна адміністрація. – Жовква, 2003. – 3 с.
 7. Розробка та реалізація Стратегій розвитку територіальних громад: вітчизняний досвід / Центр Інституту Схід – Захід ; [за ред. С. Максименка та ін.]. – К., 2003. – 272 с.
 8. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід / В. Вакулєнко, І. Валєнтюк, В. Грибан, С. Коротич та ін. – К., 2003. – 175 с.
 9. Brusak V. Ecotourism Development in the Ukraine Roztocze / V. Brusak, Y. Zinko. – Lviv, 1995.
 10. Buraczynski J. Roztocze. Zaklad Geografii Regionalnej UMCS / J. Buraczynski. – Lublin, 1997.
 11. Rakowski G. Transgraniczne Obszary Chronione na Wshodnim Pograniczu Polski / G. Rakowski. – Warszawa, 2000.

УДК: 353.2

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Королюк Ю.Г.

кандидат фізико-математичних наук, доцент
докторант НАДУ при Президентові України

Annotation

In this article we have accomplished the Ukrainian regional social-economic systems' clustering with the help of State Committee for statistics of Ukraine System of National Accounts indices analysis. The results allow to improve the dataware of differentiation methods and state incitement means in regions of different types.

Анотація

Здійснено кластеризацію регіональних соціально-економічних систем України шляхом аналізу показників системи національних рахунків Державного комітету статистики України. Отримані результати дають змогу покращити інформаційне забезпечення диференціації методів і засобів державного стимулювання різних типів регіонів.

Ключові слова

Кластерний аналіз, мережа Коханєна, регіональні соціально-економічні системи.

І. Вступ

На сьогодні ключовим питанням світової та вітчизняної регіональних політик є подолання диспропорцій розвитку регіонів. Саме диспропорція в економічному і соціальному аспектах є основним індикатором послаблення результативності й ефективності функціонування суб'єктів державного управління різного рівня. Головним наслідком диспропорцій є постійно зростаючі потреби бюджетних асигнувань, затрат на пошук нових форм

організаційного, правового, ресурсного забезпечення розвитку депресивних територій, значні непрямі втрати, пов'язані із зниженням конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіону тощо.

Окремим аспектом подолання диспропорції розвитку регіонів є її безпосереднє систематичне оцінювання за рахунок моніторингу елементів різної соціально-економічної природи [6]. З практичного погляду, найважливішими його формами є комплексне оцінювання соціально-економічного розвитку регіону [5] та класифікація територій. Однак багатовимірність, динамічність та низький рівень формалізації соціально-економічної інформації посилюють вимоги до процесів її аналізу, вимагають розроблення методологій прикладного використання найдієвіших інструментів обробки статистичної інформації, зокрема кластерного, факторного та інтелектуального аналізу. Це, у свою чергу, сприятиме збільшенню точності, якості й наглядності зазначених оцінок, що особливо актуально в ракурсі потреб інформаційного забезпечення розроблення ефективних програм та механізмів диференційованого регіонального управління.

Питанням типології та класифікації регіональних систем у контексті регулювання їх розвитку займалися і продовжують займатися багато вчених. Так, шведські економісти Х. Балдершейм і К. Сталберг здійснили кла-